

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄. & Δ΄.

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΙΛΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ — ΒΟΥΛΗΣ 18

1928

ΚΩΝ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΑΚΩΒΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ

Ἐν τῇ συλλογῇ βυζαντιακῶν ἐκ μολυβδου σφραγίδων (μολυβδοβούλων), ἦν ἔδωρήσατο πρὸς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον ὁ φιλογενής ἐκ Σηλυβρίας κύριος Ἀναστ. Κ. Π. Σταμούλης, εἰδίσκεται καὶ ἡ ἐνταῦθα εἰκονιζομένη εἰς τὸ φυσικὸν αὐτῆς μέγεθος.

Ἡ σφραγὶς φέρει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως σταυρὸν ἐπὶ διβάθμιον βάσεως, ἔχοντα εἰς τὰ ἄκρα τῶν κεραιῶν ἄλλας ἐγκαρσίους κεραίας (croix rotencée) καὶ περίξ αὐτοῦ ἐπιγραφὴν ἐρθαρισμένην ἐν μέρει, τὴν ἑξῆς:

+ ΝΠΕΡΑΓ' ΘΕΟ . . . . .
= + Ὑπεραγ(ία) Θεοτ(όκε β(οή)θει]

Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἡ σφραγὶς φέρει εἰς πέντε στίχους, τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν:

+ ΙΑΚΩΡ	+ Ἰακώβ-
Ω ΑΡΧΙΕΠ.	-ω ἀρχιεπ[ι]
ΣΚΟΠ' ΣΥΛ	[σ]κόπ(ω) Σὺλ-
ΗΜΒΡΙ	ημβρί
	[ας]

Ἡ σφραγὶς ἀνήκει εἰς μεγάλην κατηγορίαν σφραγίδων, ὧν κοινὸν γνώρισμα εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως σταυρὸς, ὅστις εἰκονίζεται ὑπὸ ποικίλους τύπους, συνηθέστερον μὲν ὡς διπλοῦς (πατριαρχικός) ἐρειδόμενος ἐπὶ διβάθμιον ἢ τριβάθμιον βάσεως σπανιότερον δὲ ὡς ἄπλοῦς. Τοῦ διπλοῦ παραλλαγὴ εἶναι ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ ὁ ἔχων ἀκτίνας. Ἐκ τῆς βάσεως τοῦ διπλοῦ σταυροῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκφύονται ἐλικοειδεῖς ἐκβλαστήσεις, ἄλλοτε μὲν βραχύτεραι, ἄλλοτε δὲ μακρότεραι. Ὁ ἄπλοῦς

σταυρὸς λίαν σπανίως ἔχει τοιαύτας ἐκβλαστήσεις καὶ ἄλλοτε μὲν εἶναι ἰσοσκελῆς, ἄλλοτε δὲ ἔχει μακροτέραν τὴν μέσην κεραιάν, ἐρειδομένην ἐπὶ βάσεως ὡς καὶ εἰς τὰς πλείστας τῶν ἄλλων παραλλαγῶν.

Λίαν χαρακτηριστικός, εἰ καὶ σπανίως ἐμφανίζεται ἐπὶ σφραγίδων, εἶναι ὁ σταυρὸς ὁ ἔχων εἰς τὰ ἄκρα τῶν κεραιῶν ἄλλας ἐγκαρσίους κεραιάς (*croix potencee*) ὡς εἰς τὴν ἀνωτέρω σφραγίδα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σηλυβρίας Ἰακώβου.

Ἡ κατηγορία τῶν σφραγίδων τῶν ἔχουσῶν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὕψους ὡς τύπον σταυρὸν, ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν ἄλλης παλαιότερας κατηγορίας, ἥτις ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὕψους ἔχει σταυροειδῆς μονογράφημα, ἀναλυόμενον εἰς *Κύριε* ἢ *Θεοτόκε βοήθει* μετὰ τῶν λέξεων ἐν ταῖς γωνίαις τῶν σκελῶν τῷ *σῶ-δου-λω*. Ἡ κατηγορία αὕτη ἀνήκει χρονολογικῶς εἰς τὴν 8ην καὶ τὴν 9ην ἑκατονταετηρίδα, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ σφραγίδων τοῦ τύπου τούτου, ὧν τοὺς κτήτορας γνωρίζομεν καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν.

Αἱ φέρουσαι σταυρὸν σφραγίδες δύναται νὰ χρονολογηθῶσι μετ' ἀσφαλείας, διότι περιεσώθησαν σφραγίδες τοῦ τύπου τούτου ἐξηρημέναι κάτωθεν ἐγγράφων ἐχόντων χρονολογίας. Δύο τῶν ἐγγράφων τούτων προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς περιφέρειου μονῆς τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου, τοῦ ὄρους Κασσίνου, ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν εἶναι διάταγμα τοῦ κατεπάνω Ἰταλίας Μιχαήλ, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 975 τῆς καθ' ἡμᾶς χρονολογίας, ὑπὲρ τῶν μοναχῶν τῆς παρὰ τὸν Τύραντα μονῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου (*Trinchera, Syllabus Graecarum membranarum* σελ. 5, πίναξ I, 1). Τὸ δεύτερον εἶναι διάταγμα τοῦ κατεπάνω Ἰταλίας Μιχαήλ Τραχανιώτου, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 999, ὑπὲρ τοῦ σπαθαροκανιδιάτου Χριστοφύρου Βοχομάκη (*Trinchera* αὐτόθι σελ. 9 πίναξ VIII, 1). Τρίτον ἐγγράφον, φέρον ἐξηρητημένην μολυβδίνην σφραγίδα, εὑρηται ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ Νεαπόλεως, τοῦ στρατηγοῦ Λογγοθαριάς Στεφάνου, ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1059 (*Trinchera*, αὐτόθι πίναξ VIII 3).

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων σφραγίδων ἡ μὲν πρώτη ἔχει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὕψους ὡς τύπον ἄπλοῦν σταυρὸν μεθ' ἐλικοειδῶν ἐκβλαστήσεων ἐκατέρωθεν, ἡ δευτέρα ἔχει διπλοῦν σταυρὸν, τὸν λεγόμενον πατριαρχικόν, μετ' ἐκβλαστήσεων ὡσαύτως καὶ ἡ τρίτη ἔχει ἄπλοῦν σταυρὸν μετ' ἐγκαρσιῶν κεραιῶν (*croix potencee*) μετ' ἐκβλαστήσεων.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν σφραγίδων τούτων ἔχομεν καὶ ἄλλην, ἀσφαλοῦς χρονολογίας, τοῦ στρατηγοῦ Λέοντος Ἀργυροῦ, ἔχουσαν ὡς τύπον σταυρὸν ἄπλοῦν, ἀνήκουσαν εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς 10ης ἑκατοταετηρίδος, διότι, ὡς εἶναι γνωστόν, ὁ Λέων Ἀργυρός, ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πόθος, ὁ περιώνυμος στρατηγός, ἤκμασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (*Schlumberger, Sigillographie de l'Empire Byzantin* σελ. 620).

Οἱ τύποι λοιπὸν τοῦ σταυροῦ, ὡς συνέχεια καὶ ἐξέλιξις τοῦ σταυροειδοῦς μονογραφήματος, ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον εἰς τὰς σφραγιδας κατὰ τὴν 10^{ην} ἢ μᾶλλον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς 9^{ης} ἑκατονταετηρίδος, παρατεινομένης τῆς χρήσεως αὐτοῦ μέχρι τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς 11^{ης}.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τύπων τοῦ σταυροῦ ὁμοιότητα παρουσιάζει πρὸς τὸν σταυρὸν τῆς σφραγίδος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σηλυβρίας ὁ τρίτος, ὁ τῆς σφραγίδος τοῦ στρατηγοῦ Λογγοβαρδίας Στεφάνου, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐν τῇ σφραγίδι τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὁ σταυρὸς δὲν εἶναι διηρθισμένος. Θὰ ἦτο δυνατόν λοιπὸν νὰ ταξιῶμεν τὴν σφραγιδα εἰς τὴν 11^{ην} ἑκατονταετηρίδα. Δυστυχῶς ἡ τοιαύτη χρονολόγησις δὲν εἶναι ἀσφαλῆς, διότι δὲν ἔχομεν ἐπαρκῆ τεκμήρια, ὅπως ταξινομήσωμεν τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ σταυροῦ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν. Καὶ εἶναι μὲν πιθανώτατον, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνωτέρω ἀσφαλοῦς χρονολογίας σφραγιδας, ὅτι τὸ σταυροειδὲς μονόγραμμα περὶ τὰ τέλη τῆς 9^{ης} ἑκατονταετηρίδος διεδέχθη ὁ ἅπλοῦς σταυρός, ὅστις κατὰ τὴν 10^{ην} ἐξελιχθῆ εἰς σταυρὸν μεθ' ἐλικοειδῶν ἐκπλαστήσεων, ἅπλοῦν τὸ πρῶτον, διπλοῦν ὕστερον καὶ κατὰ τὴν 11^{ην} εἰς σταυρὸν μετ' ἐγκαρσίων κεραιῶν εἰς τὰ ἄκρα (*croix potencee*), τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ νομισθῆ ἐπαρκῶς ἀποδεδειγμένον, διότι δυνατόν νὰ συνυπῆρχον οἱ διάφοροι τύποι τοῦ σταυροῦ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Ἐπομένως ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ὑπῆρξεν ὁ Ἰάκωβος ἀρχιεπίσκοπος Σηλυβρίας κυμαίνεται μεταξύ τοῦ τέλους τῆς 9^{ης} καὶ τῶν μέσων περιήπου τῆς 11^{ης} ἑκατονταετηρίδος.

Τῆς ἐκκλησίας Σηλυβρίας εἶναι γνωστοὶ οὐκ ὀλίγοι ἐπίσκοποι, ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολίται κατὰ τε τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς καὶ βυζαντιανικοὺς χρόνους. Ὁ Θεόφιλος, ὃν γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτους (Ἱστορ. 7, 36) ὡς ἐπίσκοπον Εὐδοξιοπόλεως, ὡς ἔκαλεῖτο τότε ἡ Σηλυβρία. Ὁ Ρωμανός, μετασχὼν δι' ἀντιπροσώπου (τοῦ πρεσβυτέρου Βασιλίσκου), τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡς ἐπίσκοπος ὠσαύτως Εὐδοξιοπόλεως. Ὁ Σέργιος παραστῆς εἰς τὴν Ἐκτὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Ὁ Γεώργιος μετασχὼν τῆς λεγομένης Πενθέκτης Συνόδου.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰκονομαχιῶν μνημονεύεται παρὰ Σουΐδα ὡς γράφας «λόγον ἀντιρρητικὸν κατὰ εἰκονοκλαστῶν», ὁ ἐπίσκοπος Σηλυβρίας Ἐπιφάνειος. Κατὰ δὲ τὴν λεγομένην Φωτιανὴν Σύνοδον παρέστη ὁ ἐπίσκοπος Σηλυβρίας Συμεών. Βραδύτερον, ἐν ἔτει 1067, μνημονεύεται, ἀλλ' ἀνωνύμως, ἀρχιεπίσκοπος Σηλυβρίας. Κατὰ τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα εἶναι γνωστοὶ τρεῖς ἀρχιερεῖς Σηλυβρίας, ὁ Ἰωάννης ἐν ἔτει 1151, ὁ Θεόδουλος ἐν ἔτει 1156 καὶ ὁ Θωμᾶς κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Παλαιολόγων εἶναι γνωστοί, πλὴν ἐνὸς ἀνωνύμου ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, οἱ μητροπολίται Σηλυβρίας Ἰλαρίων ἐπὶ

Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰγνάτιος κατὰ τὴν 14^{ην} πιθανῶς ἑκατονταετηρίδα, Μεθόδιος ἐν ἔτει 1347 καὶ Ἡσαΐας μετασχὼν τῆς ἐπὶ Πατριάρχου Καλλίστου Συνόδου τῆς γενομένης διὰ τὸ ζήτημα Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδίνου (*Le Quien Oriens Christianus I, 1137 κ. ἐ.*).

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ὁ *Le Quien* (ἐνθ' ἄν.) ἀναγράφει τέσσαρας μόνον μητροπόλεις Σηλυβρίας. Ἐνα ἀνώνυμον, τὸν Ἀθανάσιον, τὸν Σωφρόνιον (1638) καὶ τὸν Λεόντιον (1724). Ὁ πενιχρὸς ὅμως οὗτος κατάλογος δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἐπαρκῶς ἐκ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλίων, εἰς ἃ φέρονται κατὰ καιροὺς ὑπογεγραμμένοι μητροπολιταὶ Σηλυβρίας.

Ἡ Σηλυβρία προήχθη εἰς μητρόπολιν κατὰ τοὺς χρόνους Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180), ὅτε εἰς τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὄγδοήκοντα μητροπόλεις προσετέθησαν τέσσαρες νέαι, Μεσημβρίας, Μιλῆτου, Σηλυβρίας καὶ Ἄπρου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι εἰς τοὺς σφωζομένους καταλόγους ἐπισκοπῶν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (*Notitiae episcopatum*) ἡ Σηλυβρία φέρεται ὡς προαχθεῖσα εἰς μητρόπολιν εἰς πολὺν προγενεστέρους χρόνους, ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθη, τὰ περιωθέντα πολυάριθμα ἀντίγραφα τῶν καταλόγων ἐκείνων στεροῦνται χρονολογικῆς ἀκριβείας, διότι οἱ ἀντιγραφεῖς προσέθετον τὰς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν γενομένας μεταβολὰς κατὰ τρόπον ἐπιφέροντα σύγχυσιν καὶ ἀβεβαιότητα εἰς τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς προαγωγῆς τῶν διαφορῶν ἐκκλησιαστικῶν θρόνων. Οὕτω προκειμένου περὶ τῆς Σηλυβρίας ἡ Διατύπωσις τῶν θρόνων τῶν ἐκκλησιῶν, ἡ θεωρουμένη ὡς γενομένη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἀνήκει πράγματι εἰς τοὺς χρόνους Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118), συνταχθεῖσα μετὰ τὸ 1084 (Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, νῦν ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν. Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ἐπιστημον. Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίων Ἡ' (1923) σελ. 225 κ. ἐξ.). Ἀλλ' ἐν τῇ Διατυπώσει ταύτῃ ἀναγράφονται ὄγδοήκοντα μητροπόλεις, αἱ δὲ ἄλλαι τέσσαρες, Μεσημβρίας, Μιλῆτου, Σηλυβρίας καὶ Ἄπρου, προσετέθησαν, ὡς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, κατὰ τοὺς χρόνους Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, μνημονοῦμεναι τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Νείλου Δοξαπατρῆ, ὅστις κατ' ἐπιταγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου Β' (1101—1154) συνέταξε διεξοδικὴν στατιστικὴν καὶ ἱστορίαν τῶν Πατριαρχικῶν μητροπολιτικῶν καὶ ἐπισκοπικῶν θρόνων (Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ἐνθ' ἄνωτ.).